พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ น่าน
และ
โบราณวัตถุชิ้นสำคัญ

มรดกท้องถิ่นน่าน เล่มที่ ๔
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติน่าน จัดทำ
องค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน จัดพิมพ์

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ น่าน และโบราณวัตถุชิ้นสำคัญ
เอกสารชุด มรดกท้องถิ่นน่าน
เล่มที่ ๔ จำนวน ๕๐๐ เล่ม
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติน่าน จัดทำ
องค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน จัดพิมพ์
มกราคม ๒๕๔๗

ผู้เรียบเรียง
นางสาวพัชรินทร์ ศุขประมูล
หัวหน้าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ น่าน
นางสาวชลลดา สังวร ภัณฑารักษ์
นางสาวรัชนี เขื่อนปิง ภัณฑารักษ์

ภาพปก งาช้างดำ : โบราณวัตถุคู่บ้านคู่เมืองน่าน ถือเป็นสัญลักษณ์หนึ่งของจังหวัดน่าน จัดแสดงที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ น่าน

คำนำ

น่าน จังหวัดหนึ่งในล้านนาตะวันออก มีประวัติความเป็นมายาวนาน ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ผู้คนที่อาศัยบนผืนแผ่นดินน่าน ได้สร้างสรรค์ สั่งสม และสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม จนเกิดเป็นลักษณะเฉพาะที่โดดเด่นหลายประการ รวมทั้งรู้จักปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์ให้ยั่งยืน จนกลายเป็นมรดกอันทรงคุณค่าสำคัญยิ่งของจังหวัด

องค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน เป็นหน่วยหนึ่งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีสิทธิและส่วนร่วมในการอนุรักษ์ พื้นฟู บริหารจัดการ ส่งเสริม และสนับสนุนงานด้านวัฒนธรรม ศิลปะ ภูมิปัญญา จารีตประเพณี และทรัพยากรสิ่งแวดล้อม พิจารณาเห็นว่า พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ น่าน ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ และให้บริการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจด้านมรดกทางศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ จัดทำเอกสารชุด *มรดกท้องถิ่นน่าน* จำนวน ๔ เล่ม ประกอบด้วย

เล่มที่ ๑ น่าน : ภูมิหลังและเจ้าผู้ครองนคร
เล่มที่ ๒ มรดกเด่น จังหวัดน่าน
เล่มที่ ๓ อาคารเก่า เล่าขานน่านอดีต
เล่มที่ ๔ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ น่าน และโบราณวัตถุชิ้นสำคัญ

เพื่อเผยแพร่เป็นอภินันทนาการแก่สถานศึกษา หน่วยงานราชการ และองค์กรท้องถิ่นต่างๆ ในจังหวัดน่าน จึงสนับสนุนงบประมาณในการจัดพิมพ์เอกสารข้างต้น อย่างละ ๕๐๐ เล่ม รวมจำนวน ๒,๐๐๐ เล่ม

ท้ายนี้ หวังว่าเอกสารชุดมรดกท้องถิ่นน่านทั้ง ๔ เล่ม จะเป็นประโยชน์แก่ชาวน่าน โดยเฉพาะนักเรียน นักศึกษา ครูอาจารย์ และผู้สนใจตามสมควร

(นายนรินทร์ เหล่าอารยะ)
นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน

สารบัญ

หน้า

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
น่าน

อาทิตย์
อีสาน
มนตรี
ประตูน้ำเข้ม

จันทร์
บูรพา
กาลกิณี

อังคาร
อาคเนย์
บริวาร
ประตูไชย

ศุกร์
อุดร
อุตสาหะ
ประตูริม
(ประตูอุญญาน/อมร)

วัดหลวงกลางเวียง
(วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร)

วัดหัวข่วง

ข่วงหลวง
(ข่วงเมือง)

วัดภูมินทร์

คุ้มหลวง
(หอคำ)

พุธ
ทักษิณ
อายุ
ประตูท่าลี่

เสาร์
หรดี
เดช
ประตูเชียงใหม่

ราหู
พายัพ
มูลละ
ประตูปล่องน้ำ

พฤหัสบดี
ประจิม
ศรี
ประตูหนองห้า

เหนือ ←

ผังทักษาเมืองน่าน แสดงที่ตั้งของคุ้มหลวง

ประวัติความเป็นมา

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ น่าน ตั้งอยู่บนพื้นที่ซึ่งเคยเป็นคุ้มหลวง อันเป็นสถานที่พำนัก หรือที่อยู่อาศัย เปรียบได้เสมือนวังของเจ้าผู้ครองนครน่าน สนามหญ้าด้านหน้าเดิมเป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งของ*ข่วงเมือง ข่วงหลวง* หรือ *สนามหลวง* ในสมัยก่อน เป็นลานโล่งขนาดใหญ่กว่าที่เห็นในปัจจุบัน ใช้สำหรับจัดงานราชพิธี งานสมโภช และงานฉลองต่างๆ เป็นที่สวนสนาม ชุมนุมทัพ จัดแสดงมหรสพ และจัดตลาดนัด

คุ้มหลวงและข่วงเมืองนี้ อยู่บริเวณใจกลางเมืองประวัติศาสตร์น่านที่พญาผากองสถาปนาขึ้นใหม่ทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำน่าน เมื่อพุทธศักราช ๑๙๑๑ ทิศเหนือจรดวัดหัวข่วง ทิศตะวันออกจรดวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร หรือวัดหลวงกลางเวียงในอดีต ทิศใต้จรดวัดภูมินทร์ ตำแหน่งที่ตั้งของคุ้มหลวง วัด และข่วงเมือง ที่กล่าวมาจัดเป็นองค์ประกอบหลักที่สำคัญของการวางผัง และสร้างเมืองล้านนาในสมัยโบราณ ที่เรียกว่า *ทักษาเมือง* เมืองประวัติศาสตร์น่านแห่งนี้เป็นเมืองเดียวที่ยังคงรักษาสภาพโครงสร้างของเมืองตามหลักทักษาเมืองไว้ได้

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ น่าน ในปัจจุบัน มีอาณาบริเวณทั้งสิ้น ๑๔ ไร่ ๒ งาน ๓๒ ตารางวา รายล้อมด้วยถนนที่สำคัญได้แก่ ถนนผากองด้านทิศตะวันออก ถนนสุริยพงษ์ด้านทิศใต้ และถนนมหาพรหมด้านทิศเหนือ อาคารที่ใช้จัดแสดงหรือจัดนิทรรศการของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ น่าน เป็นอาคารก่ออิฐถือปูนสองชั้นแบบตรีมุขหรือรูปตัวทีรูปแบบผสมผสานระหว่างแบบศิลปะตะวันตกและศิลปะไทย โครงสร้างภายในเป็นไม้หันหน้าไปทางทิศตะวันออก อาคารดังกล่าวคือ *หอคำ* ที่ตั้งอยู่ภายในเขตคุ้มหลวง ใช้เป็นที่พำนักและที่ออกว่าราชการของเจ้าเมือง สร้างขึ้นโดยพระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชฯ เจ้าผู้ครองนครน่านองค์ที่ ๖๓ (พ.ศ.๒๔๓๖ – พ.ศ.๒๔๖๑) เมื่อ พุทธศักราช ๒๔๔๖ โดยสร้างขึ้นในบริเวณคุ้มเดิมที่เป็นเรือนไม้สักผสมไม้ตะเคียน ๗ หลังใหญ่ ของเจ้าอนันตวรฤทธิเดชเจ้าผู้ครองนครน่านองค์ที่ ๖๒ ครองเมืองระหว่าง พ.ศ. ๒๓๙๕ – พ.ศ.๒๔๓๔ ผู้เป็นพระบิดาของพระองค์

ในอดีตหอคำหรืออาคารพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ น่าน หลังคาทรงจั่ว มุงกระเบื้องไม้เป็นเกล็ด ประดับช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ ตามแบบศิลปะพื้นเมืองน่าน หน้าบันเป็นรูป *ตราโคอุศุภราช* อันเป็นตราประจำเมืองน่าน ที่ใช้ในสมัยพระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชฯ มีบันไดทางขึ้นด้านข้างสองด้าน ล้อมรอบด้วยกำแพงอิฐทึบสี่ด้าน กำแพงด้านหน้าอยู่บริเวณหลังต้นโพธิ์ อันเป็นที่ตั้งของ *วัดน้อย* (วัดน้อยเดิมอยู่ด้านนอกหน้าหอคำ ปัจจุบันอยู่ในเขตรั้วพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ น่าน) จากคำบอกเล่าสืบต่อกันมาเชื่อว่าพระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชฯ กราบบังคมทูลถึงจำนวนวัดในเขตเมืองน่านต่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ เกินไปหนึ่งวัด จึงได้สร้างวัดน้อยแห่งนี้ขึ้นมาเพื่อให้ครบตามจำนวนที่กราบบังคมทูล พระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชฯ เข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเพียงครั้งเดียว ในพุทธศักราช ๒๔๑๖ ดังนั้นวัดน้อยคงสร้างภายหลังการเข้าเฝ้า รูปทรงของวัดน้อยที่เห็นในปัจจุบันเป็นวิหารก่ออิฐถือปูนทั้งหลัง แบบศิลปะพื้นเมืองน่าน ขนาดวิหารกว้าง ๑.๘๓ เมตร ยาว ๒.๑๐ เมตร สูง ๒.๒๐ เมตร ฐานบัวลูกแก้วสูง ๑.๒๐ เมตร ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปและแผงพระพิมพ์ไม้ ชาวน่านเชื่อว่าวัดน้อยเป็นวัดที่เล็กที่สุดในประเทศไทย

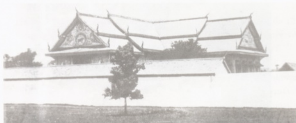
ด้านหน้าหอคำมีศาลารายยาวตลอดแนวกำแพงและมีประตูทางเข้าเป็นซุ้มเรือนยอด ปัจจุบันสภาพหอคำเปลี่ยนแปลงไป แต่ลักษณะประตูและหน้าต่างยังเป็นของเดิม คือ เป็นแบบบานเกล็ดมีกรอบและลายปูนปั้นประดับตามแบบศิลปะตะวันตก บันไดด้านข้างทั้งสองด้านถูกรื้อออกไป กำแพงทึบสามด้านถูกรื้อออก เหลือเพียงด้านหลังด้านเดียว

เจ้ามหาพรหมสุรธาดา เจ้าผู้ครองนครน่านองค์ที่ ๖๔ หรือองค์สุดท้าย ถึงแก่พิราลัยในปีพุทธศักราช ๒๔๗๔ ต่อมาในปี ๒๔๗๕ เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย ตำแหน่งเจ้าผู้ครองนครในหัวเมืองฝ่ายเหนือจึงถูกยุบเลิก บรรดาเจ้านายผู้เป็นบุตรหลานของเจ้าผู้ครองนครน่านจึงร่วมใจกันมอบอาคารหอคำพร้อมที่ดินของคุ้มหลวงให้แก่รัฐบาลเพื่อใช้เป็นที่ตั้งศาลากลางจังหวัดน่าน ตั้งแต่พุทธศักราช ๒๔๗๖ เป็นต้นมา

พระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชฯ (สุริยะ ณ น่าน) เจ้าผู้ครองนครน่าน องค์ที่ ๖๓
ผู้สร้างหอคำ (อาคารพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ น่านปัจจุบัน)

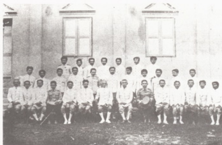
หอคำ ในสมัยพระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชฯ ตรงกับสมัยรัชกาลที่ ๕

แต่เดิมหอคำมีบันไดขึ้น – ลง สองข้างของมุขบนด้านหน้า

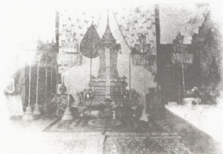
หอคำเป็นศาลากลางจังหวัดน่าน ตั้งแต่พุทธศักราช ๒๔๗๖ ถึง ๒๕๑๖

พระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดช ฯ เจ้านายและข้าราชการประจำเมืองน่าน
ถ่ายรูปหมู่ทางด้านหลังของหอคำ (อาคารพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติน่าน ปัจจุบัน)

เจ้ามหาพรหมสุรธาดา ถ่ายในท้องพระโรงหอคำ

โกศพระราชทาน บรรจุพระศพพระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชฯ
ตั้งบำเพ็ญพระกุศล ณ ท้องพระโรงหอคำ

โกศพระราชทาน บรรจุพระศพเจ้ามหาพรหมสุรธาดา
ตั้งบำเพ็ญพระกุศล ณ ท้องพระโรงหอคำ

โบราณสถานวัดน้อยภายในบริเวณพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ น่าน

ประวัติการก่อตั้ง

เมื่อมีการก่อสร้างศาลากลางจังหวัดน่านหลังใหม่ กระทรวงมหาดไทยจึงมอบอาคารหอคำ พร้อมพื้นที่คุ้มหลวงให้แก่กรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ เพื่อใช้เป็นสถานที่จัดตั้งพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ น่าน ตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๕๑๗

การดำเนินการจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ น่าน หยุดชะงักไปช่วงระยะหนึ่ง เพราะกรมศิลปากรไม่ได้ตั้งงบประมาณรองรับไว้จนกระทั่งปี ๒๕๒๔ การบูรณะปฏิสังขรณ์หอคำ ซึ่งอยู่ในสภาพชำรุดทรุดโทรม จึงแล้วเสร็จ

ปีพุทธศักราช ๒๕๒๖ กองพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ได้ดำเนินการจัดแสดงภายในอาคารหอคำชั้นบน จนแล้วเสร็จ สามารถเปิดให้ประชาชนเข้าชมอย่างไม่เป็นทางการก่อน

ปีพุทธศักราช ๒๕๒๘ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (นายชวน หลีกภัย) ได้ลงประกาศกระทรวงศึกษาธิการในหนังสือราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๐๒ ตอนที่ ๕๓ วันที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๒๘ กำหนดสถานที่ให้อาคารหอคำเป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ น่าน ตามความในพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔

ปีพุทธศักราช ๒๕๒๙ อธิบดีกรมศิลปากร (นายทวีศักดิ์ เสนาณรงค์) ได้ลงประกาศกรมศิลปากร ขึ้นทะเบียนพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ น่าน เป็นโบราณสถานของชาติ ตามความในหนังสือราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๐๓ ตอนที่ ๖๕ วันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๒๙ พระราชบัญญัติฉบับเดียวกัน

ปีพุทธศักราช ๒๕๓๐ การดำเนินงานจัดแสดงทุกส่วนของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ น่าน เสร็จสมบูรณ์ สามารถเปิดให้บริการแก่ประชาชนตลอดจนผู้สนใจทั่วไปเข้าชมอย่างเป็นทางการ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯสยามบรมราชกุมารีทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เสด็จพระราชดำเนินเป็นองค์ประธานประกอบพิธีเปิดพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ น่าน เมื่อวันที่ ๑๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๐ นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณต่องานศิลปวัฒนธรรมของชาติอย่างหาที่เปรียบมิได้

ปีพุทธศักราช ๒๕๓๒ หอคำ(อาคารพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ น่าน) ได้รับการพิจารณาคัดเลือกจากสมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์ ให้เป็นอาคารอนุรักษ์ศิลปะสถาปัตยกรรมดีเด่น ประเภทอาคารสาธารณะ

ปีพุทธศักราช ๒๕๔๖ จังหวัดน่าน โดยสำนักงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดน่าน กำหนดให้หอคำ(พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ น่าน) เป็นศูนย์กลางของพื้นที่เมืองประวัติศาสตร์น่านชั้นใน(หัวแหวนเมืองน่าน) ตามประกาศจังหวัดน่าน เรื่องกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองประวัติศาสตร์น่านชั้นใน(หัวแหวนเมืองน่าน) ลงวันที่ ๑๓ มกราคม ๒๕๔๖ เพื่อคุ้มครองโบราณสถาน อาคารประวัติศาสตร์ รวมทั้งปกป้องภูมิทัศน์และสิ่งแวดล้อมอันเป็นเอกลักษณ์ทางศิลปวัฒนธรรมของเมืองน่านภายในบริเวณพื้นที่แห่งนี้ให้คงอยู่เป็นมรดกของแผ่นดินสืบไป

จังหวัดน่านมอบหอคำ(ศาลากลางจังหวัดน่านเดิม)ให้กรมศิลปากร
จัดตั้งเป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ น่าน เมื่อพุทธศักราช ๒๕๑๗

การจัดแสดง

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ น่าน มีลักษณะเป็นพิพิธภัณฑสถานประจำเมืองหรือจังหวัด เนื้อหาการจัดแสดงจึงมุ่งเน้นเรื่องราวเกี่ยวกับภูมิหลัง และภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยแบ่งส่วนการจัดแสดงเป็น ๒ ภาควิชาคือ

ชั้นบน จัดแสดงเกี่ยวกับภาควิชาโบราณคดี และประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

ชั้นล่าง จัดแสดงเกี่ยวกับภาควิชาชาติพันธุ์วิทยา

รายละเอียดการจัดแสดงชั้นบน แบ่งออกเป็น ๓ ส่วนประกอบด้วย

ส่วนหน้า ได้แก่ ห้องโถงใหญ่ ถัดเข้ามา ในอดีตห้องนี้เคยเป็นท้องพระโรงสำหรับเสด็จออกว่าราชการของเจ้าผู้ครองนคร จัดแสดงข้อมูลทางภูมิรัฐศาสตร์ของจังหวัดน่าน การสร้างบ้านแปงเมือง ภาพถ่ายโบราณสถานที่สำคัญ หลักฐานศิลาจารึก ลำดับเชื้อสายของเจ้าผู้ครองนคร เครื่องใช้ส่วนพระองค์ ภาพถ่ายโบราณ งานประณีตศิลป์ เงินตราและอาวุธ

ส่วนหลัง ได้แก่ ห้องปีกอาคารด้านทิศเหนือและทิศใต้ ตลอดจนเฉลียงด้านหลัง รวม ๕ ห้อง จัดแสดงเรื่องราวทางด้านโบราณคดีและประวัติศาสตร์ศิลปะ เริ่มตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ที่ปรากฏร่องรอยหลักฐานการอยู่อาศัยของมนุษย์ในแถบพื้นที่จังหวัดน่าน อิทธิพลของศิลปะสุโขทัย และศิลปะล้านนาที่ก่อให้เกิดแนวคิดของศิลปกรรมสกุลช่างเมืองน่าน วิวัฒนาการของศิลปะน่านสมัยต่างๆ แหล่งโบราณคดีและโบราณวัตถุที่ได้จากการขุดค้นในพื้นที่เก็บกักน้ำบริเวณเหนือเขื่อนสิริกิติ์ จังหวัดอุตรดิตถ์ เครื่องถ้วยจากแหล่งเตาเผาที่พบในจังหวัดน่าน ศิลปะในประเทศไทยสมัยต่างๆ และห้องจัดแสดง *งาช้างดำ* ซึ่งเป็นสมบัติล้ำค่าคู่บ้านคู่เมืองน่านมาแต่โบราณ

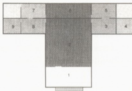
รายละเอียดการจัดแสดงชั้นล่าง แบ่งออกเป็น ๒ ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนหน้า ได้แก่ ห้องโถงรวมถึงปีกอาคารด้านทิศเหนือ จัดแสดงเรื่องราวทางด้านชาติพันธุ์วิทยา เกี่ยวกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทยพื้นเมืองเหนือ ลักษณะบ้านเรือน ร้านน้ำ ห้องนอน ครัวไฟ สิ่งของเครื่องใช้ชีวิตประจำวัน การทอผ้าและตัวอย่างผ้าพื้นเมืองน่านแบบต่างๆ ประเพณีความเชื่อเกี่ยวกับ พิธีสืบชะตา ทานสลากภัต บุญบั้งไฟ การแข่งเรือยาว และบุญสงกรานต์

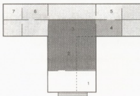
ส่วนหลัง ได้แก่ เฉลียงด้านหลัง รวมถึงปีกอาคารด้านทิศใต้ จัดแสดงเรื่องราวชีวิตความเป็นอยู่ของเผ่าชนต่างๆ ที่อาศัยอยู่ในเขตจังหวัดน่าน ได้แก่ ไทลื้อ แม้ว เย้า ถิ่น และชนเผ่าตองเหลือง ในลักษณะของฉากประกอบหุ่นจำลองขนาดเท่าจริง สุดท้ายเป็นห้องที่ระลึกและเชิดชูเกียรติศิลปินแห่งชาติชาวจังหวัดน่าน

<u>ชั้นบน</u>

1. ห้องจัดนิทรรศการ
2. ห้องการตั้งถิ่นฐานเมืองน่าน
3. ห้องศิลปะสุโขทัย
4. ห้องสมัยก่อนประวัติศาสตร์
5. ห้องศิลปะในเมืองน่าน
6. ห้องพระพุทธรูปไม้จำหลัก
7. ห้องโบราณวัตถุเหนือเขื่อนสิริกิตต์
8. ห้องศิลปะไทย
9. ห้องงาช้างดำ

แผนผังอาคารจัดแสดง

<u>ชั้นล่าง</u>

1. ห้องจำหน่ายบัตร
2. ห้องบ้านเมืองน่าน
3. ห้องเครื่องมือการเกษตร
4. ห้องผ้าพื้นเมืองน่าน
5. ห้องความเชื่อประเพณี
6. ห้องชนกลุ่มน้อยเมืองน่าน
7. ห้องศิลปินแห่งชาติ

การจัดแสดงในห้องท้องพระโรงชั้นบน

หุ่นจำลองมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ห้องจัดแสดงชั้นบน

หุ่นจำลองชนเผ่าไทลื้อ ห้องจัดแสดงชั้นล่าง

หุ่นจำลองชนเผ่าม้ง ห้องจัดแสดงชั้นล่าง

การให้บริการ

- ให้บริการทางการศึกษา ได้แก่ การนำชมพิพิธภัณฑสถาน การจัดนิทรรศการแบบต่างๆ ได้แก่ แบบพิเศษหรือชั่วคราว และแบบสัญจรหรือเคลื่อนที่ การจัดกิจกรรมประเภทประชุม อบรม สัมมนา ด้านศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น
- จัดทำเอกสารวิชาการด้านโบราณคดี ประวัติศาสตร์ ประวัติศาสตร์ศิลปะ ชาติพันธุ์วิทยาและศิลปะพื้นบ้าน เผยแพร่ความรู้สู่นักเรียน นักศึกษาและประชาชนผู้สนใจ
- ให้คำแนะนำปรึกษาด้านการจัดพิพิธภัณฑสถาน ตลอดจนการดูแลรักษาและจัดการมรดกทางศิลปวัฒนธรรม
- จำหน่ายหนังสือวิชาการที่เกี่ยวกับงานด้านศิลปวัฒนธรรม รวมทั้งของที่ระลึก

เวลาทำการ

เปิดบริการทุกวัน ตั้งแต่ ๐๙.๐๐ น. ถึง ๑๖.๐๐ น. ยกเว้นวันหยุดนักขัตฤกษ์สำคัญ เช่น วันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ เป็นต้น

ค่าธรรมเนียมเข้าชม

- ชาวไทย ๑๐ บาท
- ชาวต่างประเทศ ๓๐ บาท
- นักเรียนนักศึกษาในเครื่องแบบนักบวชทุกศาสนา ไม่เรียกเก็บค่าธรรมเนียมเข้าชม

การติดต่อประสานงาน

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ น่าน
ถนนผากอง ตำบลในเวียง
อำเภอเมือง จังหวัดน่าน ๕๕๐๐๐
โทรศัพท์ (๐๕๔) ๗๑๐๕๖๑ , ๗๗๒๗๗๗
โทรสาร (๐๕๔) ๗๗๒๗๗๗

แผนผังแสดงที่ตั้งพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ น่าน

โบราณวัตถุชิ้นสำคัญ

งาช้างดำ

ขนาดยาว ๙๗ ซม. วัดโดยรอบตรงส่วนใหญ่สุดได้ ๔๗ ซม. มีโพรงตอนโคน ลึก ๑๔ ซม. เลขทะเบียน ๑/๒๕๒๓

ลักษณะเป็นงาปลี สีออกน้ำตาลเข้ม มีจารึกอักษรธรรมล้านนา ภาษาไทยว่า *กิ่งนี้หนักหนึ่งหมื่นห้าพัน* หรือประมาณ ๑๘ กิโลกรัม สันนิษฐานว่าเป็นงาข้างซ้าย เพราะมีรอยเสียดสีกับงวงชัดเจน ไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดถึงประวัติความเป็นมา มีเพียงตำนานเล่าสืบต่อกัน ๒ เรื่อง ได้แก่

เรื่องที่ ๑ กล่าวว่าในสมัยเจ้าสุมนเทวราช เจ้าผู้ครองนครน่านองค์ที่ ๕๗ (ครองเมือง พ.ศ.๒๓๕๓–พ.ศ. ๒๓๖๗) มีพรานคนเมืองน่านเข้าป่าล่าสัตว์ไปถึงเขตแดนระหว่างไทยกับเชียงตุง ได้พบซากช้างตัวดำสนิทตายอยู่ในห้วย พอดีกับพรานชาวเชียงตุงมาพบด้วย พรานทั้งสองจึงแบ่งงาช้างดำคนละกิ่ง ต่างคนต่างก็นำมาถวายเจ้าเมือง ต่อมาเจ้าเมืองเชียงตุงได้ส่งสารมาทูลเจ้าสุมนเทวราชว่า ตราบใดที่งาช้างดำคู่นี้ไม่สูญหาย เมืองน่านกับเมืองเชียงตุงจะเป็นมิตรไมตรีกันตลอดไป

เรื่องที่ ๒ กล่าวว่ากองทัพเมืองน่านยกทัพไปล้อมเมืองเชียงตุงหลายเดือน ทำให้ชาวเมืองเชียงตุงเดือดร้อน โหรเมืองเชียงตุงทูลเจ้าเมืองว่าเป็นเพราะมีงาช้างดำอยู่ด้วยกัน ทางที่ดีควรแยกกันอยู่ จึงได้นำงาช้างดำกิ่งหนึ่งมอบให้กองทัพเมืองน่าน แล้วกระทำสัตย์สาบานเป็นมิตรกันตลอดกาล

ความสำคัญ

๑. เชื่อกันว่า พญาการเมืองเจ้าผู้ครองนครน่านองค์ที่ ๖ ราวต้นพุทธศตวรรษที่ ๒๐ ได้ทำพิธีสาปแช่งเอาไว้ ให้งาช้างดำนี้เป็นของคู่บ้านคู่เมืองน่านตลอดไป ผู้ใดจะนำไปเป็นสมบัติส่วนตัวมิได้ ต้องไว้ที่ หอคำ หรือวังเจ้าผู้ครองนครเท่านั้น

๒. เป็นวัตถุมงคลคู่บ้านคู่เมืองน่าน และถือเป็นเอกลักษณ์หนึ่งของจังหวัดน่าน

๓. เป็นโบราณวัตถุที่หายากและมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

เมื่อเจ้ามหาพรหมสุรธาดา เจ้าผู้ครองนครน่านองค์ที่ ๖๔ หรือองค์สุดท้ายถึงแก่พิราลัย เมื่อพุทธศักราช ๒๔๗๔ เจ้านายบุตรหลานจึงมอบให้เป็นสมบัติของแผ่นดิน งาช้างดำกิ่งนี้ ยังคงอยู่ที่หอคำ ซึ่งปัจจุบันคือ อาคารพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ น่าน

งาช้างดำ

อาณาจักรหลักคำ

พุทธศักราช ๒๓๘๖ ถึง พุทธศักราช ๒๔๕๑
กระดาษสา ลักษณะเป็นพับ มีไม้ปะกับสองด้าน
ขนาด กว้าง ๑๑.๘ ซม. ยาว ๓๖.๕ ซม. หนา ๕ ซม. เลขทะเบียน ๓/๒๕๓๐
นางสุภาพ สองเมืองแก่น มอบให้เมื่อ ๑๔ สิงหาคม ๒๕๓๐

อาณาจักรหลักคำ หรือกฎหมายเมืองน่าน เขียนขึ้นเมื่อพุทธศักราช ๒๓๘๖ โดยเจ้าอนันตวรฤทธิเดช กุลเชษฐ์มหัตไชย นันทบุรมมหาราชวงศาธิบดี เจ้าผู้ครองนครน่าน องค์ที่ ๖๒ (ครองเมือง พ.ศ. ๒๓๘๕-พ.ศ. ๒๔๓๔) เป็นกฎหมายที่ใช้เฉพาะในเมืองน่าน และเมืองต่าง ๆ ที่ขึ้นกับเมืองน่าน โดยถือหลักจากกฎหมายดั้งเดิม เนื้อหากล่าวถึงการแบ่งเขตการบริหารราชการ การกำหนดฐานะทางสังคม การควบคุมกำลังคน เช่น การควบคุม การเดินทางของไพร่ การควบคุมพฤติกรรมของประชาชนและพระสงฆ์ การกำหนดบทคุ้มครองผู้หญิงไม่ให้ถูกล่วงละเมิดทางเพศ นอกจากนี้ ยังแสดงถึงนโยบายสนับสนุนการเกษตรกรรม เช่นการกำหนดบทลงโทษผู้ทำความเสียหายแก่ทุ่งนา การส่งเสริมการค้าขาย โดยควบคุมราคาสินค้า การป้องกันการทำเงินปลอม และการให้ความสะดวกในการเดินทาง เป็นต้น

กฎหมายนี้ มีอำนาจสิทธิ์ขาดโดยเจ้าเมือง หรือเจ้าผู้ครองนครน่าน เจ้านายบุตรหลานขุนนางและเจ้าเมืองต่าง ๆ ที่ขึ้นกับเมืองน่าน ต่อมาในสมัยพระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชฯ เจ้าผู้ครองนครน่าน องค์ที่ ๖๓ (ครองเมือง พ.ศ. ๒๔๓๖-พ.ศ. ๒๔๖๑) ยกเลิกการใช้อาณาจักรหลักคำ เมื่อพุทธศักราช ๒๔๕๑ โดยหันมาใช้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. ๑๒๗ (ตรงกับพุทธศักราช ๒๔๕๑) ของกรุงรัตนโกสินทร์แทน

พระสุพรรณบัฏ

สมัยพระเจ้าสุริพงษ์ผริตเดชฯ พุทธศักราช ๒๔๔๖
แผ่นทองคำรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้าง ๔.๑ ซม. ยาว ๑๔.๕ ซม. เลขทะเบียน ๒/๒๕๔๖
เจ้านิรมิตร สิริสุขะ มอบให้

พระสุพรรณบัฏ หรือแผ่นทองคำ จารึกพระนามพระเจ้าสุริพงษ์ผริตเดช ฯ มีข้อความดังนี้

พระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดช กุลเชษฐมหันตไชยนันทบุรมหาราชวงษาธิบดี
สุจริตจาริราชานุภาวรักษ์ วิบุลยศักดิ์กิตติไพศาล ภูวบาลบพิตร
สถิต ณ นันทราชวงษ์ พระเจ้านครน่าน จงเจริญ ทฤฆชนมายุสุขสวัสดิ์

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ โปรดเกล้าฯ ให้จารึกพระสุพรรณบัฏนี้ เพื่อเลื่อนฐานันดรศักดิ์เจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชฯ เจ้าผู้ครองนครน่านองค์ที่ ๖๓ เป็นพระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชฯ หรือที่ชาวน่านเรียกว่า *พระเจ้าน่าน* เมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๔๖

เจ้านิรมิตร สิริสุขะ ธิดาเจ้าบุญตุ้มและเจ้าคำนพ มหาวงศนันท์ (เจ้าบุญตุ้ม เป็นธิดาเจ้าราชวงศ์ หรือเจ้าสิทธิสาร ณ น่าน ผู้เป็นบุตรของพระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชฯ) มอบพระสุพรรณบัฏนี้ให้กับจังหวัดน่าน เมื่อวันที่ ๙ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๔๔ โดยผู้ว่าราชการจังหวัดน่าน (ร้อยตำรวจตรีธนะพงษ์ จักกะพาก) เป็นผู้รับมอบ

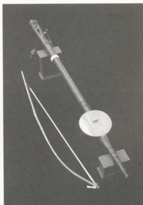

สะล้อ

เครื่องดนตรีพื้นบ้าน จังหวัดน่าน
ไม้ชิงชันและกะลามะพร้าว ยาว ๘๐ ซม. กว้าง ๑๐ ซม.
เลขทะเบียน ๑ / ๒๕๔๖
นายกิจชัย ส่องเนตร มอบให้

ลักษณะเป็นสะล้อกลม ส่วนกะโหลกทำด้วยกะลามะพร้าว กว้าง ๑๐ ซม. ด้ามทำด้วยไม้ชิงชัน ยาว ๘๐ ซม. เป็นเครื่องดนตรีพื้นบ้านประเภทหนึ่งของภาคเหนือตอนบนหรือล้านนา ใช้บรรเลงเดี่ยวหรือบรรเลงเป็นวงประกอบกับเครื่องดนตรีอื่น เช่น พิณ ฯลฯ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเล่นสะล้ออันนี้ ประกอบ กับการขับซอของนายคำผาย นุปิง ศิลปินแห่งชาติ สาขาการแสดง (การแสดงพื้นบ้าน – ขับซอ) ปีพุทธศักราช ๒๕๓๘ ณ พระตำหนักบ้านธงน้อย ตำบลดู่ใต้ อำเภอเมือง จังหวัดน่าน เมื่อวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๖

ศิลาจารึก หลักที่ ๖๔

อักษรไทยสุโขทัย ภาษาไทย อายุราวต้นพุทธศตวรรษที่ ๒๐
หินทราย จากวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน
พระโสภณธรรมวาที รองเจ้าคณะจังหวัดน่าน ให้ยืมจัดแสดง
ขนาด กว้าง ๔๒ เซนติเมตร สูง ๖๑ เซนติเมตร เลขทะเบียน ย.๒๔

ศิลาจารึกหลักนี้ สภาพชำรุดส่วนบนและส่วนล่างหักหายไป เหลือข้อความทางด้านหน้าอยู่เพียง ๒๖ บรรทัด และด้านข้างอีก ๑๐ บรรทัด เนื้อความส่วนใหญ่คล้ายคลึงกับศิลาจารึกหลักที่ ๔๕ ซึ่งขุดพบทางด้านหลังวิหารสูงในวัดมหาธาตุ ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย คือกล่าวถึงการกระทำสัตย์สาบานให้ซื่อตรงต่อกันและช่วยเหลือกัน เมื่อเกิดศึกสงครามระหว่างปู่พระยากับหลาน อันได้แก่เจ้าพระยาผากองเจ้าผู้ครองนครน่าน และพระยาฦาไทย (พระมหาธรรมราชาที่ ๒) กษัตริย์แห่งกรุงสุโขทัย เป็นที่น่าเสียดายว่า ข้อความที่จารึกไว้เหลืออยู่เพียงบางส่วน ทำให้ไม่ทราบถึงศักราชที่จารึกอย่างไรก็ดีหากพิจารณาเปรียบเทียบกับศิลาจารึกหลักที่ ๔๕ ซึ่งจารึกขึ้นในปี พ.ศ.๑๙๓๕ แล้ว ศิลาจารึกหลักนี้ควรจะจารึกขึ้นใกล้เคียงหรือในระยะเวลาเดียวกัน

ศิลาจารึก หลักที่ ๗๔

อักษรธรรมล้านนา ภาษาไทย จารึกเมื่อ พ.ศ.๒๐๕๑
หินทราย จากวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน
พระโสภณธรรมวาที รองเจ้าคณะจังหวัดน่าน ให้ยืมจัดแสดง
ขนาด กว้าง ๔๓ ซม. สูง ๖๗ ซม. เลขทะเบียน ย. ๒๖

ลักษณะเป็นรูปใบเสมา ส่วนล่างหักหายไป จารึกข้อความทั้งสองด้าน ข้อความในศิลาจารึกกล่าวว่าพญาพลเทพภาชัย เจ้าเมืองน่าน ได้เล็งเห็นมหาวิหารที่ประดิษฐานพระพุทธรูปในวัดหลวงกลางเวียงชำรุดทรุดโทรม จึงได้ทำการบูรณะ พร้อมทั้งอุทิศผลบุญแก่เทพยดาและญาติพี่น้อง

"วัดหลวงกลางเวียง" เป็นชื่อเดิมของวัดพระธาตุช้างค้ำฯ เข้าใจว่าคงสร้างขึ้นระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๒๐ เพราะยังปรากฏเจดีย์ช้างล้อมอิทธิพลศิลปะสุโขทัย กระทั่งทุกวันนี้ ส่วน "พระยาพลเทพภาชัย" หรือ "เจ้าพระยาพลเทพลือชัย" เจ้าเมืองน่านผู้นี้ พระเมืองเกนเกล้าทรงส่งมาเป็นเจ้าเมือง ระหว่างพ.ศ.๒๐๗๐ ถึง พ.ศ.๒๑๐๑ รวมเป็นเวลา ๓๒ ปี ระยะเวลาในการซ่อมสร้างวิหารวัดพระธาตุช้างค้ำฯ พงศาวดารเมืองน่านระบุว่าเป็นปี พ.ศ.๒๐๗๘ แตกต่างจากที่ระบุไว้ในจารึกหลักนี้ ๑๒ ปี

พระพุทธรูปปางมารวิชัย

ศิลปะล้านนา อายุราวครึ่งหลังของพุทธศตวรรษที่ ๒๑
สำริด เดิมเป็นสมบัติของเจ้าผู้ครองนครน่าน
ขนาด สูง ๗๐ ซม. เลขทะเบียน ๕ / ๒๕๒๓

องค์พระพุทธรูปปางประทับนั่งขัดสมาธิเพชรแสดงปางมารวิชัย พระพักตร์ค่อนข้างยาว พระขนงโก่งเป็นสันจรดกันเหนือสันพระนาสิก พระนาสิกใหญ่ พระเนตรเรียวเหลือบต่ำ พระโอษฐ์เม้มเล็กน้อย ของล่างหนากว่าด้านบน พระหนุเป็นต่อมกลม พระนลาฏกว้าง ขมวดพระเกศาเล็ก ครองจีวรห่มเฉียงเปิดพระอังสาขวา ชายสังฆาฏิสั้นเหนือพระถัน แลเห็นแนวเส้นขอบจีวรพาดผ่านพระกรซ้ายไปยังพระเพลา นิ้วพระหัตถ์ทั้งสี่ยาวเท่ากัน ส่วนฐานทำฐานหน้ากระดาน ๖ เหลี่ยม เจาะเป็นช่องคล้ายลูกฟัก และฐานหน้ากระดานมน ซ้อนกัน ๒ ชั้น

พระพุทธรูปองค์นี้มีจารึกที่ฐาน ข้อความบอกชื่อผู้สร้างและคาถาอริสัจกลบท ซึ่งเป็นที่นิยมให้จารึกกันมากในกลุ่มพระพุทธรูปศิลปะล้านนาที่สร้างขึ้นระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๒๑

พระพุทธรูปทรงเครื่องปางมารวิชัย

ศิลปะล้านนา พุทธศักราช ๒๐๕๒
สำริด ตามประวัติเดิมได้ไปจากเมืองน่าน
ขนาด สูง ๓๓ ซม. เลขทะเบียน ๑๘๖ / ๒๕๒๔

องค์พระพุทธรูปประทับนั่งขัดสมาธิราบแสดงปางมารวิชัย เหนือฐานหน้ากระดานสูง พระพักตร์เป็นรูปไข่ พระขนงโก่งเป็นสัน พระเนตรเซาะเป็นร่องลึก พระนาสิกโด่ง พระโอษฐ์เม้มเล็กน้อยปลายโค้งขึ้นทางด้านบน ทรงมงกุฎลักษณะคล้ายหมวกยอดแหลม กรอบกระบังตรงกลางปลายแหลมมีแนวโค้งเข้ามาประกอบทั้งสองข้าง ทรงกุณฑลสังวาล ทับทรวง พาหุรัด ทองพระกร ธำมะรงค์ และทองพระบาท ลวดลายตกแต่งอย่างง่ายๆ ด้วยแนวลายลูกปะคำหรือลายไข่ปลา ซึ่งนำมาเรียงต่อกันเป็นรูปทรง เครื่องทรงทั้งมงกุฎและทับทรวงแสดงให้เห็นถึงลักษณะฝีมือช่างท้องถิ่นโดยเด่นชัด ต่างไปจากพระพุทธรูปทรงเครื่องศิลปะล้านนาที่พบในเมืองเชียงใหม่ พระพุทธรูปองค์นี้มีจารึก ความว่า "ศักราชได้ ๘๗๑ (พ.ศ.๒๐๕๒) พ่อแก้วสร้างแล" ระยะเวลาที่ระบุไว้ ตรงกับช่วงที่พระเมืองแก้วครองราชย์ในนครเชียงใหม่และหมื่นสามล้านเป็นเจ้าเมืองน่าน

พระพุทธรูปปางมารวิชัย

ศิลปะล้านนา อายุราวครึ่งหลังของพุทธศตวรรษที่ ๒๓
สำริด เดิมเป็นสมบัติของเจ้าผู้ครองนครน่าน
ขนาด สูง ๗๑ ซม. เลขทะเบียน ๗ / ๒๕๒๓

องค์พระพุทธรูปปางประทับนั่งขัดสมาธิราบแสดงปางมารวิชัย พระพักตร์ค่อนข้างกลม พระขนงโก่งเป็นสัน พระนาสิกใหญ่ พระเนตรเรียวเหลือบลงต่ำ พระโอษฐ์เม้ม พระหนุสั้น พระนลาฏกว้าง ขมวดพระเกศาเล็กปลายแหลม ครองจีวรห่มเฉียงเปิดพระอังสาขวา สังฆาฏิทำเป็นแผ่นผ้าซ้อนกัน ๒ ชั้น ปลายแยกออกเป็น ๒ แฉกคล้ายรูปหางปลา แนวเส้นรัดประคดทำเป็นสันโค้งไปตามของพระนาภี นิ้วพระหัตถ์ทั้งสี่ยาวไล่เลี่ยกัน

พระพุทธรูปองค์นี้สร้างขึ้นเลียนแบบพระพุทธรูปในเมืองน่านระยะแรก ซึ่งได้รับอิทธิพลศิลปะสุโขทัย จะสังเกตได้จากขมวดพระเกศา รูปทรงโดยรวมและการละเว้นแนวไรพระศก อย่างไรก็ตาม ฝีมือในการปั้นและหล่อเสื่อมลงอย่างเห็นได้ชัด องค์พระพุทธรูปไม่ได้สัดส่วน เนื้อโลหะมีรอยแตกรานและร่องรอยความชำรุดซึ่งเกิดจากเนื้อสำริดไม่แล่นตลอดทั่วทั้งองค์ขณะเททอง เป็นผลมาจากความขาดแคลนช่างฝีมือภายหลังจากเมืองน่านถูกทิ้งร้างไปชั่วระยะเวลาหนึ่งระหว่างครึ่งหลังของพุทธศตวรรษที่ ๒๓

พระพุทธรูปปางมารวิชัย

ศิลปะล้านนา อายุราวครึ่งหลังของพุทธศตวรรษที่ ๒๒
สำริด จากวัดพญาภู อำเภอเมือง จังหวัดน่าน
พระราชนันทาจารย์ เจ้าคณะจังหวัดน่าน ให้ยืมจัดแสดง
ขนาด สูง ๗๕ ซม. เลขทะเบียน ย.๑

องค์พระพุทธรูปประทับนั่งขัดสมาธิราบแสดงปางมารวิชัย พระพักตร์เป็นรูปไข่ พระขนงโก่งเป็นสัน พระนาสิกใหญ่ พระเนตรเหลือบต่ำ พระโอษฐ์เรียวบางเน้นแนวเส้นขอบ พระหนุเป็นต่อมใหญ่ ขมวดพระเกศาเล็กเรียงติดกันแน่น ครองจีวรห่มเฉียงเปิดพระอังสาขวา สังฆาฏิทำเป็นแนวผ้าซ้อนกัน ๒ ชั้น ยาวจรดพระนาภี ส่วนปลายม้วนเข้าทางด้านในคล้ายเขี้ยวตะขาบ แนวเส้นขอบสบงบริเวณบั้นพระองค์เซาะเป็นร่องหยักเข้าตรงกลางพระนาภี ปลายนิ้วพระหัตถ์ทั้งสี่ยาวไล่เลี่ยกัน ส่วนฐานทำเป็นหน้ากระดานซ้อนกัน ๒ ชั้น

พระพุทธรูปองค์นี้ลักษณะพระพักตร์คล้ายคลึงกับพระพุทธรูปปางมารวิชัย วัดพระธาตุช้างค้ำฯ และพระพุทธรูปปางประทานอภัย ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสวรรควรนายก แสดงถึงอิทธิพลศิลปะอยุธยาที่ส่งผ่านเข้ามายังกลุ่มพระพุทธรูปในเมืองน่านระหว่างนี้ ส่วนรูปแบบของชายจีวรเป็นลักษณะเฉพาะของช่างเมืองน่าน ระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๒๒

พระพุทธรูปปางมารวิชัย

ศิลปะล้านนา อายุราวครึ่งแรกของพุทธศตวรรษที่ ๒๒
สำริด จากวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดน่าน
พระโสภณธรรมวาที รองเจ้าคณะจังหวัดน่าน ให้ยืมจัดแสดง
ขนาด สูง ๗๐ ซม. เลขทะเบียน ย.๒๒

องค์พระพุทธรูปประทับนั่งขัดสมาธิราบแสดงปางมารวิชัย พระพักตร์เป็นรูปไข่ พระขนงโก่งเป็นสัน พระเนตรเรียวเหลือต่ำ พระนาสิกเล็ก พระโอษฐ์เม้ม มีแนวเส้นไรพระศกเหนือกรอบพระนลาฏ ขมวดพระเกศาเป็นเม็ดเล็กเรียงติดกันแน่น พระเกตุมาลาและพระรัศมีหล่อแยกชิ้น พระอังสาผายยกขึ้นในแนวระดับ ครองจีวรห่มเฉียงเปิดพระอังสาขวา สังฆาฏิทำเป็นแผ่นผ้าขนาดใหญ่ ส่วนปลายเป็นริ้วไม่ได้ระเบียบคลี่ออกเป็น ๒ แฉก บริเวณบั้นพระองค์เซาะเป็นร่องแนวเส้นรัดประคด ปลายนิ้วพระหัตถ์ทั้งสี่ยาวไล่เลี่ยกัน

พระพุทธรูปองค์นี้แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของฝีมือช่างพื้นเมืองน่าน ที่เข้ามาผสมผสานกับรูปแบบและเทคนิควิธีการหล่อพระพุทธรูปที่รับจากศิลปะสุโขทัยและล้านนา ซึ่งเกิดขึ้นในระหว่างครึ่งแรกของพุทธศตวรรษที่ ๒๒

พระพุทธรูปประทับยืน

ศิลปะล้านนา อายุราวครึ่งหลังพุทธศตวรรษที่ ๒๒
สำริด เดิมเป็นสมบัติของเจ้าผู้ครองนครน่าน
ขนาด สูง ๑๓๒ ซม. เลขทะเบียน ๘ / ๒๕๒๓

องค์พระพุทธรูปประทับยืน พระกรทั้งสองข้างแนบพระวรกาย พระพักตร์ค่อนข้างยาว พระขนงโก่ง พระเนตรเรียวเหลือบลงต่ำ พระนาสิกโด่งเป็นสัน พระโอษฐ์เม้มขอบล่างหนากว่าด้าน มีแนวเส้นไรพระศกเหนือกรอบพระนลาฏ พระเกศาเป็นเม็ดเล็กเรียงติดกันแน่น พระรัศมีเป็นเปลว ครองจีวรห่มเฉียงเปิดพระอังสาขวา สังฆาฏิยาวลงมาถึงระดับพระเพลา ปลายตัดตรง มีแนวเส้นขอบจีวรพาดจากสังฆาฏิไปยังข้อพระกรซ้าย นิ้วพระหัตถ์ทั้งสี่ยาวเท่ากัน ฐานทำเป็นฐานสี่เหลี่ยม มีขา ๔ ขา ตกแต่งด้วยช่องลายคล้ายลูกฟัก ตอนบนสุดเป็นรูปดอกบัวกลมมีเกสรรองรับพระบาท

พระพุทธรูปองค์นี้มีลักษณะพระพักตร์ค่อนไปทางพื้นเมือง พระวรกายเพรียวสูง ลักษณะทางกายวิภาคไม่ได้สัดส่วน ถึงแม้ว่าส่วนฐานจะทำตามแบบอย่างความนิยมของช่างล้านนาระหว่างครึ่งหลังของ พุทธศตวรรษที่ ๒๑ แต่เมื่อนำรายละเอียดอื่นๆ ไปเปรียบเทียบกับพระพุทธรูปประทับยืนที่วัดพระธาตุช้างค้ำฯ ซึ่งหล่อขึ้นในปี พ.ศ.๒๐๗๐ จะเห็นได้ว่ารูปแบบมีวิวัฒนาการที่เปลี่ยนแปลงไป เป็นต้นว่าพระกรทั้ง สองข้างแนบชิดกับขอบจีวรที่ทอดลงคลุมทับชายสบงทางด้านล่าง และแนวสังฆาฏิยาวเลยพระนาภีลงมาจรดพระเพลา คล้ายคลึงกับพระพุทธรูปประทับยืนไม้แก่นจันทร์ ที่วัดดอกคำ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ที่สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๓๕๗ พระพุทธรูปองค์นี้คงหล่อขึ้นหลังจากพระพุทธรูปองค์แรกที่อ้างถึงไปเล็กน้อย หรือราว พุทธศตวรรษที่ ๒๒

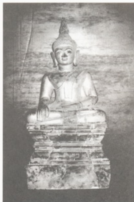
พระพุทธรูปประทับยืน

พระพุทธรูปปางมารวิชัย

ศิลปะล้านนา อายุราวครึ่งหลังของพุทธศตวรรษที่ ๒๔
ไม้ ลงรักปิดทอง ได้จากวัดสวนตาล อำเภอเมือง จังหวัดน่าน
ขนาด สูง ๘๑ ซม. เลขทะเบียน ๑ / ๒๕๒๕

องค์พระพุทธรูปประทับนั่งขัดสมาธิราบแสดงปางมารวิชัย พระพักตร์ค่อนข้างสั้น พระขนงโก่งเป็นสัน พระนาสิกโด่ง พระเนตรเรียวเหลือบลงต่ำ พระโอษฐ์บาง มีแนวไร พระศกขมวดพระเกศาเป็นเม็ดเล็ก พระรัศมีเป็นเปลวสูง มีฐานรองรับทางด้านล่าง ครองจีวรห่มเฉียงเปิดพระอังสาขวา สังฆาฏิทำเป็นแผ่นใหญ่ยาวลงมาจรดพระนาภีปลายตัดเกือบตรง นิ้วพระหัตถ์ทั้งสี่ยาวไล่เลี่ยกัน ส่วนฐานเป็นฐานปัทม์ย่อเก็จมีลูกแก้วคั่นตรงกลาง

พระพุทธรูปองค์นี้ ลักษณะพระพักตร์คล้ายคลึงกับพระพุทธรูปปางมารวิชัย ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หริภุญไชย ซึ่งหล่อขึ้นเมื่อ พ.ศ.๒๓๗๑ เฉพาะส่วนฐานอาจได้รับอิทธิพลจากฐานพระพุทธรูปศิลปะลาว ซึ่งสร้างขึ้นระหว่าง พุทธศตวรรษที่ ๒๓ – ๒๔

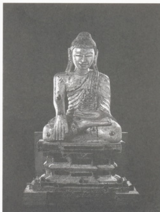

พระพุทธรูปปางมารวิชัย

ศิลปะล้านนาผสมศิลปะแบบพม่า อายุราวครึ่งแรกของพุทธศตวรรษที่ ๒๕
ไม้ ลงรักปิดทองประดับกระจก ได้จากวัดท่าล้อ กิ่งอำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน
ขนาด สูง ๖๔ ซม. เลขทะเบียน ๓๖๓ / ๒๕๒๓

องค์พระพุทธรูปประทับนั่งขัดสมาธิเพชรแสดงปางมารวิชัย พระพักตร์เป็นรูปไข่ พระขนงต่อกันเป็นปีกกา พระนาสิกโด่ง พระโอษฐ์เม้ม พระกรรณยาวลงมาจรดพระอังสา มีแนวกรอบกระบังหน้า ขมวดพระเกศาเล็ก ไม่มีพระรัศมี ครองจีวรห่มเฉียงเปิดพระอังสาขวาทำแนวเส้นริ้วผ้าตลอดทั้งองค์ สังฆาฏิเป็นริ้วพับซ้อนกันยาวลงมาจรดพระหัตถ์ซ้าย ประดับกระจกตามแนวขอบจีวรและสบง นิ้วพระหัตถ์ทั้งสี่ยาวเท่ากัน ส่วนฐานทำเป็นฐานบัวย่อเก็จประดับกระจก

พระพุทธรูปองค์นี้ ได้รับอิทธิพลทางรูปแบบจากศิลปะพม่าแบบมัณฑเลย์

พระพุทธรูปทรงเครื่องประทับยืน

ศิลปะล้านนา อายุราวครึ่งแรกของพุทธศตวรรษที่ ๒๔
ไม้ ลงรักปิดทอง จากวัดบุญยืน อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน
พระสาราธิคุณ เจ้าอาวาสวัดบุญยืน ให้ยืมจัดแสดง
ขนาด สูง ๒๓๒ ซม. เลขทะเบียน ย.๕

องค์พระพุทธรูปประทับยืนทอดพระกรทั้งสองข้างขนานไปกับพระวรกาย มีฉัตรชั้นเดียวกั้นอยู่ทางด้านบน ครองจีวรห่มเฉียงเปิดพระอังสาขวา สังฆาฏิขนาดใหญ่ยาวลงมาจรดพระนาภี ทรงเครื่องทรงอย่างกษัตริย์ ประกอบด้วยมงกุฎยอดแหลม มีกรรเจียกกรองศอ พาหุรัด ทองพระกร ธำมรงค์ และฉลองพระบาท สบงทำเป็นแนวผ้านุ่งซ้อนกัน ๓ ชั้น ชักชายพลิ้วออกทางด้านข้าง มีชายไหวประดับอยู่ทางด้านหน้าของชายพับ ส่วนฐานทำเป็นฐานปัทม์หกเหลี่ยม มีแนวลูกแก้วคั่น ตอนบนทำเป็นกลีบบัวมีเกสร

ลักษณะของพระพุทธรูป โดยทั่วไปคล้ายคลึงกับพระพุทธรูปทรงเครื่องศิลปะรัตนโกสินทร์ เปรียบเทียบได้กับพระพุทธรูปทรงเครื่องในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร แต่ลักษณะปางและคติการสร้างรูปพระพุทธรูปประทับยืนคงได้รับอิทธิพลมาจากกลุ่มพระพุทธรูปประทับยืนศิลปะล้านนา การผสมผสานทางรูปแบบระหว่างศิลปะล้านนาและรัตนโกสินทร์ที่ปรากฏอยู่นี้ จัดเป็นเอกลักษณ์ของพระพุทธรูปฝีมือช่างเมืองน่าน ระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๒๔ พระพุทธรูปองค์นี้สันนิษฐานว่าเจ้าอัตถวรปัญโญ เจ้าผู้ครองนครน่าน คงให้สร้างขึ้นในระยะเวลาใกล้เคียงกับวิหารวัดบุญยืน ราวครึ่งแรกของพุทธศตวรรษที่ ๒๔ เนื่องจากลักษณะรูปแบบและพระพักตร์คล้ายคลึงกับภาพเทวดาสลักนูนต่ำบนบานประตูวิหารวัดนี้

พระพุทธรูปทรงเครื่องประทับยืน

พระพุทธรูปปางมารวิชัย

ศิลปะล้านนาผสมศิลปะพม่า อายุราวครึ่งแรกของพุทธศตวรรษที่ ๒๕
ไม้ ลงรักปิดทองประดับกระจก ได้จากวัดท่าล้อ กิ่งอำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน
ขนาด สูง ๗๑ ซม. เลขทะเบียน ๓๖๐ / ๒๕๒๓

องค์พระพุทธรูปประทับนั่งขัดสมาธิเพชรแสดงปางมารวิชัย พระพักตร์รูปไข่ พระนลาฏกว้าง พระขนงโก่งเป็นสัน พระเนตรเหลือบลงต่ำ พระนาสิกเล็ก พระโอษฐ์บาง พระกรรณยาวลงมาจรดพระอังสา มีแนวเส้นไรพระศกขนาดใหญ่ ขมวดพระเกศาเป็นเม็ดเรียงติดกันแน่น พระรัศมีคล้ายผลน้ำเต้าเรียวสูงส่วนปลายแหลม ครองจีวรห่มแยงเปิดพระอังสาขวา ชายจีวรพับซ้อนกันเป็นริ้วยาวลงมาจรดพระนาภี ปลายนิ้วพระหัตถ์ทั้งสี่ยาวเท่ากัน ฐานสูงทำเป็นฐานบัวประดับกระจก

พระพุทธรูปองค์นี้แสดงถึงการผสมผสานทางรูปแบบระหว่างศิลปะพม่าแบบมัณฑเลย์กับฝีมือช่างพื้นเมืองน่าน ซึ่งเกิดขึ้นระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๒๕

พระพุทธรูปประทับยืนอุ้มบาตร

ศิลปะอยุธยา อายุราวครึ่งแรกของพุทธศตวรรษที่ ๒๑
ไม้ ลงรักปิดทอง ได้จากโบสถ์วัดท่าปลา ตำบลท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์
ขนาด สูง ๑๖๔ ซม. เลขทะเบียน ๓๔๕ / ๒๕๑๔

องค์พระพุทธรูปประทับยืนยื่นพระหัตถ์ทั้งสองประคองบาตรไว้ทางด้านหน้า พระพักตร์เป็นรูปไข่ พระขนงโก่งเป็นสัน พระเนตรเหลือบลงต่ำ พระนาสิกโด่งปลายงุ้ม ขมวดพระเกศาเป็นเม็ดเล็ก พระรัศมีเป็นเปลวสูง พระอังสาผาย บั้นพระองค์เล็ก ครองจีวรห่มคลุม และเห็นแนวเส้นรัดประคดและชายพับขอบสบงขนาดใหญ่ทางด้านหน้า ลักษณะโดยทั่วไปคล้ายคลึงกับพระพุทธรูปประทับยืนแสดงปางประทานอภัย ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สวรรคโลก

สถูปจำลอง

ศิลปะล้านนา อายุราวครึ่งแรกของพุทธศตวรรษที่ ๒๕

ไม้ ลงรักปิดทอง ได้จากวัดชนะไพรี อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน

ขนาด ก.สูง ๔๑.๕ ซม. เลขทะเบียน ๒๕ / ๒๕๒๔ / ๑.๒

ข.สูง ๗๐.๔ ซม. เลขทะเบียน ๒๖ / ๒๕๒๔

สถูปจำลองทั้งสององค์มีลักษณะคล้ายก้านช่อดอกบัว ฐานล่างทรงกระบอกสอบเข้าทางด้านบน ถัดขึ้นไปเป็นรูปดอกบัว มีกลีบดอกซ้อนกันเป็นชั้น เจาะช่องไว้พระพุทธรูปปางมารวิชัย (ก.) และพระพิมพ์ (ข.) ส่วนยอดทำเป็นรูปพุ่ม จัดเป็นสถูปจำลองแบบพิเศษแตกต่างไปจากที่เคยปรากฏมาก่อน ซึ่งมักจะจำลองย่อส่วนเจดีย์นำมาสร้างขึ้นเพื่อใช้บรรจุพระธาตุไว้ภายใน จัดเป็นเอกลักษณ์ของฝีมือช่างพื้นเมืองน่านแถบอำเภอท่าวังผา สันนิษฐานว่าคงจะสร้างขึ้นราวครึ่งแรกของพุทธศตวรรษที่ ๒๕

สถูปจำลอง หรือโคมไฟทรงปราสาท

ศิลปะล้านนา อายุราวครึ่งแรกของพุทธศตวรรษที่ ๒๒
สำริด จากวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดน่าน
พระโสภณธรรมวาที รองเจ้าคณะจังหวัดน่าน ให้ยืมจัดแสดง
ขนาด สูง ๑๐๑ ซม. เลขทะเบียน ย.๒๓

สถูปจำลองหรือโคมไฟทรงปราสาทชิ้นนี้แยกออกเป็นชิ้น เดิมคงมีฐานเข้ามาประกอบอีกส่วน ลักษณะโดยทั่วไปคล้ายคลึงกับเจดีย์ทรงเรือนธาตุ หรือมณฑปทรงปราสาทย่อมุมไม้สิบสอง ตอนล่างช่วงเรือนธาตุทำเป็นซุ้มประตูทั้งสี่ทิศ หลังคาทำเป็นชั้นบัวถลารับเรือนยอดที่ทำเป็นรูปจำลองอาคารย่อส่วนจากเรือนธาตุซ้อนลดหลั่นกัน ๒ ชั้น ตอนบนสุดเป็นรูปทรงพุ่มคล้ายพุ่มข้าวบิณฑ์

การที่ด้านในโปร่งตลอดจนถึงส่วนยอด ประกอบกับมีการเจาะช่องประตูซุ้มทิศทั้งด้านล่างและรูปจำลองอาคารที่ซ้อนกันอยู่ทางด้านบนนี้เอง แสดงให้เห็นว่าอาจใช้เป็นช่องระบายอากาศ สำหรับวางประทีปหรือเทียนที่จุดไว้ภายในใช้เป็นโคมไฟอีกด้วย อนึ่ง คตินิยมเกี่ยวกับการสร้างโคมไฟเป็นรูปมณฑปหรือปราสาทนั้น ปรากฏขึ้นในศิลปะล้านนาระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๒๑ - ๒๒ เช่น โคมไฟที่ใช้ประดับอยู่ที่มุมกำแพงชั้นในที่ล้อมรอบองค์พระธาตุหริภุญไชย อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน เป็นต้น

สถูปจำลองหรือโคมไฟทรงปราสาทชิ้นนี้ ลวดลายที่ใช้ประดับตกแต่งคล้ายคลึงกับเจดีย์วัดหัวข่วง ซึ่งสร้างขึ้นในระหว่างครึ่งแรกของพุทธศตวรรษที่ ๒๒

วิหารจำลอง

ศิลปะล้านนา อายุราวพุทธศตวรรษที่ ๒๕

ไม้ ลงรักปิดทองและทาสี จากวัดพระธาตุแช่แห้ง และวัดถึมตอง อำเภอเมือง จังหวัดน่าน

ขนาด ก. สูง ๗๖ ซม. เลขทะเบียน ข. ๔

ข. สูง ๕๐ ซม. เลขทะเบียน ๑๗๕ / ๒๕๒๕

วิหารจำลองทั้งสองหลังนี้ คงจำลองรูปแบบอาคารจากโบสถ์หรือวิหารที่สร้างขึ้นในเมืองน่าน ระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๒๔ – ๒๕ ตามคติการอุทิศถวายตัวอาคารเพื่อเป็นพุทธบูชา โดยใช้รูปจำลองแทนตัวอาคารจริง ลักษณะเป็นอาคารรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า หลังคาจั่วซ้อนลดหลั่นกัน ๒ ชั้น มุงด้วยแป้นเกล็ดติดช่อฟ้าหางหงส์ซึ่งนิยมทำเป็นรูปเศียรนาค และตกแต่งลวดลายตามส่วนสำคัญของตัวอาคาร เช่นหน้าบัน และซุ้มประตู เป็นต้น

ก

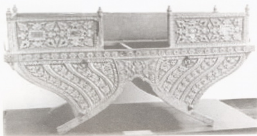
ข

สัปคับ

ศิลปะล้านนา อายุราวครึ่งแรกของพุทธศตวรรษที่ ๒๕
ไม้ ลงรักปิดทองประดับกระจก เดิมเป็นสมบัติของเจ้าผู้ครองนครน่าน
ขนาด สูง ๘๗ ซม. เลขทะเบียน ๘๘๖ / ๒๕๒๓

ลักษณะส่วนฐานผายทำเป็นร่องรับหลังช้าง มีขา ๔ ขา สลักเป็นแนวลายดอกไม้คล้ายลายรักซ้อน ตรงกลางเป็นช่อดอกไม้ แนวแบ่งระหว่างฐานและพนักสลักลายดอกประจำยาม ส่วนพนักเป็นลายดอกประจำยามขนาดใหญ่ ลายกลีบดอกไม้สลับเรียงต่อกัน

ตามตำนานเดิมกล่าวว่าเป็นเครื่องใช้ของเจ้าอนันตวรฤทธิเดชฯ เจ้าผู้ครองนครน่าน

แผงพระพิมพ์

ศิลปะล้านนา อายุราวครึ่งหลังของพุทธศตวรรษที่ ๒๔
ไม้ลงรักปิดทองประดับกระจก ได้จากวัดชนะไพรี อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน
ขนาด ก. สูง ๒๐๔.๕ ซม. เลขทะเบียน ๒๗ / ๒๕๒๔
ข. สูง ๒๓๐ ซม. เลขทะเบียน ๒๘ / ๒๕๒๔

ชิ้น ก. ฐานล่างมีลักษณะคล้ายพานแว่นฟ้าตกแต่งด้วยลายดอกไม้ครึ่งดอกคล้ายกรอบลายประจำยาม กรอบที่ติดพระพิมพ์ทำเป็นเศียรนาคหันออกทางด้านข้างทั้งสองด้านทอดตัวยาวขนานไปกับกรอบแผง ส่วนขอดไขว้ หางพันซ้อนกันจรดส่วนปลายซึ่งทำเป็นลายใบไม้

ชิ้น ข. ฐานล่างคล้ายกับชิ้นแรก ตกแต่งด้วยลายแจกันหรือหม้อดอกปักช่อดอกบัวตามคตินิยมของศิลปะล้านนา หม้อดอกนี้เข้าใจว่าคงจะได้รับอิทธิพลจาก ศิลปะพม่าซึ่งมีพัฒนาการมาจากบูรณฆาฏหรือหม้อน้ำแห่งความอุดมสมบูรณ์ จากคติของอินเดียโบราณ ส่วนที่ใช้ติดพระพิมพ์ทำเป็นรูปนาคไขว้หันหัวออกทางด้านข้างทอดตัวขนานไปกับกรอบแผง และไขว้หางเข้าด้วยกันทางตอนบน ส่วนปลายหางทำเป็นลายดอกบัวม้วนลงทางด้านล่าง

แผงพระพิมพ์ทั้งสองแผงนี้คงสร้างขึ้นพร้อมกับวัดชนะไพรี โดยช่างพื้นเมืองน่านแถบอำเภอท่าวังผา ซึ่งอาจจะเป็นกลุ่มช่างชาวไทยลื้อที่อพยพเข้ามาอยู่ในเมืองน่าน ระหว่างครึ่งหลังของพุทธศตวรรษที่ ๒๔

ก.๒๗/๒๕๒๔

ข.๒๘/๒๕๒๔

หีบพระธรรม

ศิลปะล้านนา สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ.๒๓๓๘

ไม้ ลงรักปิดทอง จากวัดบุญยืน อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน

พระสาราธิคุณ เจ้าอาวาสวัดบุญยืน ให้ยืมจัดแสดง

ขนาด กว้าง ๗๐ ซม. ยาว ๗๑ ซม. สูง ๑๒๒.๕ ซม. เลขทะเบียน ย.๖

ลักษณะเป็นหีบทรงลุ้ง ฝาตัด ฐานปัทม์ สลักภาพนูนต่ำและปั้นรักประดับ แสดงภาพเล่าเรื่องรูปบุคคล และรูปสัตว์ ประกอบลวดลายพรรณพฤกษา เฉพาะด้านหน้าซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่สุด แสดงรูปบุคคลนั่งอยู่บนแท่น ตรงกลางภาพ มีรูปบุคคลที่มีกายเพียงครึ่งซีกนั่งอยู่ทางเบื้องขวา และมารอีก ๒ ตนกำลังเลื่อยแบ่งร่างกาย ตอนบนสุดเป็นภาพเทวดาประณมมือ กรอบภาพนอกสุดเป็นแนวลายไข่ปลา ที่มุมทั้งสี่ทำเป็นลายดอกไม้และเถาไม้ การจัดองค์ประกอบได้สัดส่วนและสมดุลกันทั้งสองด้าน โดยเน้นจุดสนใจอยู่ที่กึ่งกลางของภาพ ส่วนพื้นที่ว่างเบื้องหลังสลักเป็นลายพรรณพฤกษา

ภาพดังกล่าว แสดงถึงเรื่องราวการบำเพ็ญทานของพระสิริจุฑามณีที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์ปัญญาสชาดก ซึ่งรจนาขึ้นทางภาคเหนือของประเทศไทย บุคคลตรงกลางภาพคงหมายถึงพระโพธิสัตว์ในชาติปางก่อนที่จุติลงมาเป็นพระเจ้าสิริจุฑามณี พระเจ้ากรุงพาราณสี ผู้ปรารถนาพระโพธิญาณเสียสละบำเพ็ญทานด้วยการอุทิศร่างกายของพระองค์แด่พระอินทร์ผู้แปลงร่างลงมาเป็นพราหมณ์พิการ มีร่างกายเพียงซีกเดียว เพื่อขอร่างกายของพระเจ้าสิริจุฑามณีอีกครึ่งหนึ่งนำมาติดเข้ากับร่างตน รูปมารทั้งสองคือพระยามารที่ผุดขึ้นมาจากธรณีภายหลังที่ทรงอธิษฐานอุทิศพระวรกายมาขอรับส่วนแบ่งที่เหลือ และช่วยกันเลื่อยพระวรกายออกเป็น ๒ ส่วน ระหว่างนั้น เหล่าเทพยดาซึ่งแสดงแทนด้วยรูปเทวดาประณมมือทางตอนบนของภาพต่างแซ่ซ้องสาธุการและแสดงการคารวะการบำเพ็ญทานในครั้งนี้

หีบพระธรรมใบนี้มีจารึกเขียนด้วยรักสีแดงรวม ๖ บรรทัด ที่ขอบทางด้านหน้าของส่วนฝาระบุว่า พระเถระชื่อทิพพาลังการ และเจ้าผู้ครองนครน่าน (เจ้าอัตถวรปัญโญ ผู้สร้างวัดบุญยืน) ให้สร้างขึ้นเมื่อ จ.ศ.๑๑๕๗ หรือ พ.ศ.๒๓๓๘

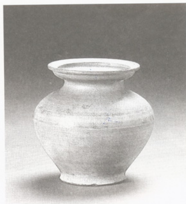

หีบพระธรรม

ไหเคลือบ

ศิลปะล้านนา อายุราวครึ่งหลังของพุทธศตวรรษที่ ๒๑
เครื่องเคลือบ เตาบ่อสวก อำเภอเมือง จังหวัดน่าน
พระจำรัส ถิรสังวโร รักษาการณ์แทนเจ้าอาวาสวัดเชียงราย ตำบลดู่ใต้ อำเภอเมือง จังหวัดน่าน มอบให้
ขนาด ปากกว้าง ๑๐.๒ ซม. สูง ๑๔ ซม. เลขทะเบียน ๕๖ / ๒๕๒๘

ลักษณะเป็นไหทรงเตี้ย คอและก้นแคบ ช่วงคอสั้น ขอบปากบนผายออกทางด้านนอก ตรงปลายสุดของขอบไหล่ ทางด้านล่างทำเป็นแนวสันนูนเส้นเดียว น้ำเคลือบรานออกสีเขียวมะกอกอมเหลือง ไหใบนี้นับเป็นตัวอย่างที่สมบูรณ์ที่สุดชิ้นหนึ่งของเครื่องถ้วยเตาบ่อสวก ที่มีแหล่งผลิตอยู่ในเขตตำบลบ่อสวก อำเภอเมือง จังหวัดน่าน กำหนดอายุอยู่ในระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๒๑

เอกสารประกอบการเรียบเรียง

– สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ . รายงานการศึกษาขั้นต้น : โครงการศึกษา สำรวจ ออกแบบเพื่อปรับปรุงภูมิทัศน์และสิ่งแวดล้อมเมืองบริเวณพื้นที่เมืองประวัติศาสตร์น่านชั้นใน พฤษภาคม ๒๕๔๕.

– ศิลปากร,กรม. เมืองน่าน โบราณคดี ประวัติศาสตร์และศิลปะ พิมพ์ครั้งที่ ๒ ; กรุงเทพฯ : ชวนพิมพ์, ๒๕๓๗

– ศิลปากร,กรม. วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาของจังหวัดน่าน กรุงเทพฯ : คุรุสภา, ๒๕๔๔

